

Arvid Lindman: Föredrag i Stockholm 1913

Talare

Arvid Lindman
Politiker

Datum

10 februari 1913

Plats

Stockholm

- 1 Då jag nu går att yttra några ord i anledning af de snart förestående
stadsfullmäktigevalen i Stockholm, vill jag både först och sist ha uttalat en varm
uppfordran till mina meningsfränder att mangrannt deltaga i dessa val och göra
allt för att sprida intresset för dem. De gjorde förra året en insats som starkt
5 förpliktar till god fortsättning. År 1911 afgåfvos under Allmänna
valmansförbundets partibeteckning 10,646 valsedlar men i fjol hade siffran
stigit till 14,292. Det är en ökning med öfver 34 proc. Jag erinrar om, att det
liberala partiet, som ju alltid och allestädes gör särskildt anspråk på
»folkförtroendet», samtidigt ökade sina röstsedlar med 1 proc., — i fråga om
10 själfva röstvärdet blef det rent af en minskning på inemot 5,000 röster.
Socialdemokraterna ökade sina valmän med 10 ½ proc, och det är ju i och för
sig en vacker siffra. Segerpriset stannade emellertid med glans hos det moderata
partiet, men det är ett »vandningspris» — och nu är frågan den, om vi i år skola
behålla och försvara den seger vi vunno i fjol. Jag hoppas Ni alla ha *viljan* att
15 svara ja på den frågan.

- inbördes tatlan eggjar och sporrar men vi ha andra och starkare skäl att spänna
20 våra krafter och att till sista man vid valet fullgöra vår medborgareplikt. Då jag
skall tala härom, faller sig helt naturligt att först rikta uppmärksamheten på de
kommunala rösträttsfrågorna, — dessa stå ju i omedelbart samband med de val
vi nu förbereda, och de ha gjorts aktuella genom tillkännagifvandet i trontalet
vid början af årets riksdag att vi under detta riksmöte ha att motse
25 regeringsförslag om flere viktiga förändringar i kommunallagarna, bland hvilka
särskildt namnes frågan om upphäfvande af bolags rösträtt.

- Vi genomförde för fyra år sedan en synnerligen omfattande reform af våra
kommunala rösträttsbestämmelser. Redan af denna anledning borde det vara
30 ett naturligt uttryck för politisk sundhet att man toge sig en längre hvila och

därunder vunne större erfarenhet rörande verkningarna af 1909 års beslut. Jag säger detta äfven nu, ehuru jag visserligen vet att man från vänsterhåll skall söka affärda mina ord med det godtköpsskålet att de blott äro en upprepning af hvad jag sagt förut. Men det är nu i alla fall så att vi alldeles icke ha någon verklig erfarenhet om räckvidden af 1909 års rösträttsreform därför att vi förrättat ett par val efter de nya grunderna. Jag vill i detta fall erinra, att ehuru deltagandet i fjolårets stadsfullmäktigeval här i Stockholm var det lifligaste som någonsin förekommit, de deltagande ändå utgjorde endast 43,8 proc, af de röstberättigade; hvem af oss kan säga, huru resultatetskulle sett ut, ifall procenten af deltagande nått, upp låt mig bara säga lika högt som vid riksdagsmannavalet 1911 eller till 64,4 proc.? Och för resten: när jag talar om erfarenheterna af en rösträttsreform, kan jag väl inte nöja mig med ett par års valsiffror, utan jag vill väl framför allt ha någon längre erfarenhet om beskaffenheten af den representation, som framgått ur den nya rösträttsgrunden, se huru denna vet att fylla sin uppgift o. s. v. Jag är annars visst icke den som vill att den svenska högern skall föra en ofruktbar negativ politik, men just därför att vi på rösträttsområdet så nyss genomfört en positiv reform af största räckvidd, — just därför finner jag att *nu* och på *detta* område hvila är naturlig och hälsosam. Att oafåtliga jag efter nya omdaningar af våra politiska eller kommunala rösträttsbestämmelser kan icke vara sundt reformsinne.

Vänsterpolitiken kretsar emellertid kring rösträtts- och författningsfrågor som flugorna kring ljuset. Jag kan förstå denna ifver, då det gäller de längst gående riktningarna. Vid ett tillfälle under sistlidne riksdag bekände hr *Lindhagen* med aktningvärd öppenhet att han i konungamakten och Första kammaren såg de två stora hindren för den politik han företräder, och han tillade att det just därför gällde att »så småningom plocka sönder dessa institutioner». Hr Branting kom vid ett par andra tillfällen med liknande bekännelser. Ena gången förklarade han att socialisternas kraf i författningsfrågor utgjorde »inkörsporren till det kommande», medan han nästa gång — just i en replik till hr *Lindhagen* — förklarade sig också vara med om att bryta ned Första kammaren och angaf vägen sålunda: »fram till kamp mot den 40-gradiga skalan!» Detta är från socialdemokraterna klart och tydligt besked om hvad saken innerst och slutligt gäller och här ha vi alla skäl att tro dem på deras ord. Den *liberala* politiken vill nog icke gå lika långt men ett stycke på vägen kan den alltid vara med. Frågar man hur långt det stycket är, synes svaret *för närvarande* kunna formuleras ungefär som så: just så långt att vi ha utsikter få bort högerflertalet i Första

kammaren och att utslagsrösten där må tillkomma det liberala partiet. Mot högern kunde vi sedan få flertal med hjälp af socialisterna, mot socialisterna med hjälp af högern. De liberala synas med andra ord vilja i Första kammaren ha ett parlamentariskt underlag af samma slag som de nu äga i den Andra. Jag har en gång förut liknat detta underlag vid en mangel, som rullar fram och åter, och jag tror icke att detta underlag kan beteckna någon styrka. Nu ser jag att saken från radikalt håll karaktäriseras som »det hoppande flertalets» politik; namnet är träffande nog men inte tyder det på förtroende till den statskonst som därmed åsyftas. De liberala själfva tala förstas hellre om de »egna benens» politik, och nog får man medge att benen äro mycket *egna*, ehuru i en annan bemärkelse än den ursprungligen afsedda. Men så är det väl också fara just för benen, då man befinner sig på ett underlag som rullar.

Allvarsamt taladt, socialisterna veta hvart de vilja komma och så hastigt som möjligt vilja de undanrödja befintliga hinder. Men kan det ej ske med snabbhet, — nå väl, då får man enligt hr Lindhagens ord »så småningom plocka sönder» de institutioner som äro i vägen. Och i sistnämnda fall kan man ha god hjälp af de liberale, ty just detta att synas göra socialisterna motstånd i det hela men ändå följa dem ett stycke, att »småningom plocka sönder» hvad man ej helt vill ha bort, — det är något synnerligen karaktäristiskt för liberal politik. Nu gäller det närmast bolagens kommunala rösträtt. Reformen af 1909 var så genomgripande, att man säkerligen äfven på liberalt håll finner det betänkligt att i stort rubba densamma. Men ett stycke kan man ju alltid följa socialisterna åt och för närvarande heter stycket bolagens rösträtt. Antagligen räknar man på att det åsyftade stycket skall befinnas just lagom stort att ändra majoriteten i Första kammaren. Man tager väl heller inte så fasligen miste, om man tillika här ser en smula spekulation i det s, k. bolagshatet. Man räknar väl som så, att äfven där man annars kanske vore betänksam mot omdaningar af den nya kommunala rösträtten, skola betänkligheterna bli mindre, när det bara gäller bolag. Och skulle högern på denna punkt göra motstånd, då släpper man mot densamma lös all hetsen med bolagshatet.

Låt oss emellertid tro på upplysning och sundt förnuft! Det har på det kommunala rösträttsområdet funnits en tid, då man kunnat tala om bolagsvälde, men den tiden är icke mer. Hur grundligt den försvunnit skall jag belysa med några siffror från fjolårets stadsfullmäktigeval här i hufvudstaden. Det är ju så, att just de stora bolagen ofta ha sina styrelser och hufvudkontor i Stockholm; alltså borde väl Stockholm vara en bolagsväldets stad. Det väldet har

110 emellertid icke visat någon ifver att göra sig gällande. Af de effektivt
röstberättigade deltog i senaste stadsfullmäktigevalen

af männen..... 49,9 proc.

115 » kvinnorna32,9 »

»bolagen17,8»

Alltså: icke ens en femtedel af röstberättigade bolag ha deltagit i valen. Ingen
120 valmansgrupp är procentvis så fåtaligt företrädd vid valurnorna som just
bolagen. Liksom beträffande enskilda personer så gäller äfven om bolagen, att
de lägsta röstetalen i jämförelsevis större utsträckning hållit sig borta. Detta
förklarar, att medan enligt röstlängden medelstyrkan hos en bolagsröst här i
Stockholm var 15,3 röster — för de flesta säkerligen en förvånande låg siffra —,
125 så utgjorde medelstyrkan hos de i valet deltagande bolagens röster 31,4 röster.
De i valet deltagande männen hade i medeltal 17,8 röster. Ehuru vi alltså hade
att räkna med de större bolagen, vägde en bolagsröst i medeltal icke upp 2 män.
För det socialdemokratiska partiet, som ju i särskild mening vill kalla sig
arbetarepartiet, utgjorde röstsedlarnes medelstyrka 11 röster, hvadan alltså de i
130 valet deltagande bolagen i medeltal icke uppvägde 3 arbetareröster hvart. Detta
är nu de verkliga förhållandena i den stad, som framför andra skulle vara de
stora bolagens. Hvad angår den svenska landsbygden utgjorde som bekant vid
1910 och 1912 års landstingsmannaval medelstyrkan hos de afgifna
röstsedlarna:

135

1910 1912

moderata partiet..... 7,9 7,8 röster

140 liberala. » 5,1 5,2 »

socialdemokr. » 6,2 5,9 »

Faktiskt ligga medelröstetalen här hvarandra så nära, att ställningen närmar sig
145 den lika rösträtten. Vare sig man tager hänsyn till förhållandena i städerna eller
på landsbygden saknas nu mera allt fog för talet om kommunalt bolagsvälde.
Det är ett eko ur det förflutna, hvarmed man här söker skrämman.

150 Jag skall nu icke gå närmare in på bolagsväsendet och dess historia i vårt land.
Att det liksom allt mänskligt både haft och har sina skuggsidor, kan det icke falla
mig in att förneka. Jag tror mig emellertid lugnt kunna påstå, att för hvart sannt
ord som i detta ämne säges, talas det tio ovederhäftiga. Och som ovederhäftighet
155 får jag väl också anse, att det på skilda håll förmärkes så litet af eftertanke
rörande den betydelse som bolagsformen måste ha för skapandet af nyttiga
företag, hälst i ett kapitalfattigt land som vårt. Sverige har i förhållande till sin
folkmängd det största antalet uppfinnare af rang, men hvad glädje hade landet
af dem, om deras skapelser icke kunde gifva arbete och bröd åt landets barn?
Nyss dog en af de störste, hvars namn leder tanken på en svensk världsaffär. Vi
160 ha flere sådana, men det är ju för resten inte bara i samband med
tillvaratagandet af stora uppfinningar som bolagsformen har betydelse.
Aktuarien *Flodström* har i sin nyligen, slutförda undersökning rörande Sveriges
nationalförmögenhet, kommit till en slutsiffra på nära 14 milliarder; 11 ½
milliarder räknas som enskild förmögenhet och däraf inemot 3 milliarder som
165 bolagsegendom. Dessa beräkningar röra ett vanskligt område och kritik har ej
uteblifvit, men i hvarje fall gifva de nyssnämnda siffrorna en märklig antydning
om bolagsformens betydelse för enskild och allmän hushållning, — ty bakom
bolagen och deras 3 milliarder stå ju många tiotusental af svenska medborgare.
Icke minst ha bolagens verksamhet en ofantlig vikt för våra kommuners
170 ekonomi. Så mycket naturligare är det då, att de också ha *något* inflytande vid
kommunala afgöranden — och detta kan gärna icke göras *mindre* än det
numera faktiskt är. Det kända sakförhållandet, att bolagen som oftast underlåta
att begagna sin rösträtt, vittnar ytterligare om ihålligheten af frasen om
bolagsväldet.

175
Men en rösträtt, som i stor utsträckning icke begagnas, kan det väl heller icke
vara någon skada att taga bort? Ja, det beror helt på hur pass varsam man är i
politiska och ekonomiska ting. Våra kommunala afgöranden gälla i största
utsträckning ekonomiska angelägenheter och det ligger ju något mänskligt däri
180 att de ha lätt att vara frikostiga, som icke betala någon skatt eller en helt ringa
sådan. Demokratiska rösträttsbestämmelser ha på denna punkt att bestå svåra
frestelser, — erfarenheten från skilda håll har därom betydelsefulla lärdomar att
gifva. Vi ha gent emot dylika frestelser mindre skydd än de flesta länder; det
enda nämnvärda skyddet ligger i den något starkare rösträtten hos den större
185 skattebetalaren. Som jag förut nämnt, ha vi icke kommit långt från 1909; vi veta
ännu så föga om verkningarna af den då antagna rösträttsreformen. Det kan

komma den dag, då man äfven i våra kommuners ekonomi kan få starka påkänningar af de demokratiska rösträttsbestämmelsernas tendenser att drifva skatterna i höjden. De nu ofta obegagnade bolagsrösterna kunna då bli en välkommen förstärkning till skydd för en sund ekonomi. Man skall från radikalt håll så långt möjligt hetsa med bolagshatet; icke minst skall det ske i Norrland, men äfven där bo skattebetalare, och det synes mig att hvar och en som förstår debetsdlarnas språk, också borde kunna inse hvad försiktigheten här bjuder. Hvad särskildt angår näringslivets folk af alla slag borde för dem stå klart, att upphäfvandet af bolagens rösträtt i sin mån skall ytterligare minska näringsintressenas möjligheter att göra sig hörda inom riksdagen och i våra kommuner. Men nu, liksom jag gjort det en gång förut, vill jag fråga dem: tycka Ni själfva att dessa intressen äro så öfverdrifvet väl tillgodosedda och ha ett sådant inflytande i riksdagen och vid kommunala afgöranden, att Ni måste själfva vara med om att minska detta inflytande ?

Man kommer och säger oss, att bolagsrösträtten har få motsvarigheter i utlandet. På denna invändning gafs vid sistlidne riksdag med rätta det svaret att knappast någonstädes den kommunala själfstyrelsen gått så långt som hos oss, framför allt i fråga om de kommunala myndigheternas befogenhet att pålägga skatter. Det är då alldeles naturligt att vi behöfva särskildt skydd och trygghet mot de vådor som kunna häraf följa. Men vi ha i stället *mindre* af sådant skydd än de flesta andra länder. Som jag förut har nämnt, ligger hos oss allt skydd och all trygghet i den vägen egentligen i bestämmelsen om något starkare kommunal rösträtt för den större skattebetalaren — och häri ingår nu bolagsrösträtten som en del. Just för att slippa ständiga ryckningar i den kommunala rösträttsskalan ha vi 1909 gått så långt vi kunnat. Med den starkaste moraliska rätt kunna vi därför säga ifrån att nu vilja vi ha hvila på detta område. Vi gå icke längre nu utan vilja afvakta erfarenheten rörande verkningarna af hvad som skett. Det skydd, som gällande rösträttsbestämmelser erbjuda mot ekonomiska äfventyr, är inte starkare än att det väl kan behöfvas. Vi ha ingenting att skänka efter.

Detta är min mening, och de nu antydda skälen gälla icke blott beträffande det motsedda förslaget om upphäfvande af bolagens rösträtt, utan äfven beträffande de förslag till *borttagande af fullmaktsröstning vid kommunala val*, som framkommit motionsvis vid årets riksdag och som måhända komma att ingå i ett blifvande regeringsförslag, ehuru trontalet därom icke lämnar någon upplysning. Jag skall därför nu icke ingå på denna sistnämnda fråga, utan nöjer mig med att ytterligare endast peka på den skarpa inkonsekvensen i en liberal

politik, hvilken i samband med den politiska kvinnorösträtten vill införa fullmaktsröstning i största utsträckning men samtidigt borttaga all fullmaktsröstning vid kommunala val. Inkonsekvensen är så mycket märkligare, som enhvar bör kunna inse att det obehöriga »tryck», som förmenas äga rum vid fullmaktsinsamlingen, vida lättare kan förekomma men också bli vida betänkligare, när det är fråga om fullmakter äkta makar emellan, än när det blir fråga om att fullmakterna skola vinnas från helt främmande personer. Det är svårt att förstå en dylik politik, så vida den ej har sin förklaring just i den Lindhagenska satsen att hufvudsaken i alla fall är att »småningom plocka sönder» vår nuvarande författning.

Jag har redan antydtt något om vänsterpolitikens och de demokratiska rösträttsbestämmelsernas allmänna tendens att oafåtligen skapa nya utgiftsposter för det allmänna. Det är goda skäl att tala något mera därom, icke minst därför att högern här i Stockholm främst i sitt program för de stundande stadsfullmäktigevalen ställt sträfvan att genomföra en nedsättning af kommunalskatten eller att åtminstone förhindra hvarje ytterligare stegring af den kommunala skattebördan, liksom ock att systematiskt eftersträfva lefnadsomkostnadernas sänkande. Har vänsterpolitiken i allmänhet sin svaga punkt på det ekonomiska området, så har detta visat sig alldeles särskildt vara fallet, då det gällt kommunal ekonomi. Vi behöfva ej gå långt bort i världen för att finna bevisen härför. Från våra närmaste grannländer Danmark, Norge och Finland få vi allt emellanåt i tidningarna läsa mörka skildringar af, huru i olika städer en radikal-socialistisk experimentpolitik alldeles fördärfvat finanserna och gjort skattetrycket rent olidligt. Den faran kunna vi råka ut för också, ty här ligger i all synnerhet den kommunala vänsterpolitikens ömtåliga punkt. En annan sådan kan nog bli den som rör ordningens upprätthållande. När i en stor europeisk hufvudstad ordningsmakten haft särskilda svårigheter, har såsom skäl härtill bland annat uppgifvits att stadsfullmäktiges radikala majoritet röjt benägenhet att i hvarje bråkmakare främst se en valman, som man icke får stöta sig med. Här i Sverige ha vi inte pröfvat mycket af hvad vänsterregemente kan komma att bjuda på detta område, men jag tänker, att om vi t. ex. i Stockholm finge en polisstyrelse, underdånig allenast en radikal stadsfullmäktigemajoritet, då komme vi nog att med ens flytta oss ett bra stycke i riktning mot det tillstånd jag nyss antydde. Och jag vill tillägga den erinran, att Stockholms fullmäktiges flertal uttalat sig för en dylik ställning åt ordningsmakten, hvilket skedde genom

att den liberala uppsättningen inom fullmäktige rörande denna fråga i den afgörande voteringen röstade samman med socialdemokraterna.

270 Frågan om vänsterpartiernas ställning till den allmänna hushållningen har blifvit särskildt aktuell genom hvad som passerat vid början af innevarande riksdag och hvad vi därunder ytterligare ha att motse. Det kan icke vara ur vägen att också här tala något därom, då Stockholms stadsfullmäktige äro valmanskår till Första kammaren och stadsfullmäktigevalen i hufvudstaden följaktligen ha äfven en rent politisk innebörd.

275

Vi veta att regeringen ämnar förelägga riksdagen ett förslag till allmän pensionsförsäkring. Den kommittéutredning, på hvilken regeringen därvid stöder sig, igångsattes af den förra regeringen och man har dess bättre att räkna med det lyckliga förhållandet att den stora tankens förverkligande under en nära 280 framtid för visso uppriktigt önskas af alla politiska partier. Själfva kommittéförslaget har i de mest väsentliga delarne vunnit erkännande från skilda håll, hvilket emellertid icke hindrat att kritiken — icke minst den positivt intresserade kritiken — funnit rätt många och betydelsefulla ändringar att påkalla. Detta är heller icke att undra på, ty frågan är synnerligen omfattande 285 och svårlöst. Senast i förra veckan har i ämnet här i Stockholm förekommit en betydelsefull diskussion, som starkt strök under behovet af förslagets omarbetning i vissa delar. Jag hoppas emellertid att den öfverarbetning, som finnes nödvändig, må kunna ske utan att den stora sakens lösning däraf fördröjes. Särskildt vill jag också uttrycka min förhoppning därom att 290 regeringen i samband med förslaget har att för dess genomförande bjuda en väl genomtänkt plan rörande medelanskaffningen. Äfven från vänsterhåll har denna sistnämnda angelägenhet med styrka betonats och detta med all rätt, — vi röra oss här på ett område, där obetänksamhet och sorglöshet få gäldas dyrt. Om emellertid i detta fall en viss oro förmärkes, så är regeringen själf näppeligen 295 utan skuld härtill. Jag behöfver t. ex. bara erinra om civilministern *Schottes* uppträdande strax på nyåret på Kungsholmen, därvid han för valmännen strödde löften om långa rader af stora sociala reformer, men om sakens ekonomiska sida endast hade en lätt antydning, att pensionsförsäkringen »gifvetvis» borde åtföljas af en finansplan — och så detta betecknande tillägg: 300 »Uppenbart torde vara, att man ej får ställa för stora anspråk på en sådan plan. Ökningen af statsbidraget inträder successivt och man har alltid att räkna med en fortgående ökning af inkomstbudgeten.»

305 I stil med denna optimism var hvad finansministern frih. *Adelswärd* några dagar senare bjöd på i statsverkspropositionen till årets riksdag. Till den starka stegringen af budgeten har han skaffat medel på det enkla sätt att han för 1914 bara beräknar 4,4 mill. kr. mera än statskontoret vågat sig på att göra. Han tager tydligen också för gifvet att vi ha »alltid att räkna med en fortgående ökning af

310 inkomstbudgeten». I stort sedt ha vi nog att räkna med en fortgående inkomstökning men ingalunda är det gifvet att denna ökning skall visa sig regelbunden *år från år*.

Erfarenheten manar oss här till försiktighet och hvad särskildt angår utsikterna för den närmaste framtiden skall jag tillåta mig några utdrag från ett aktstycke,

315 som just i dagarne kommit i mina händer och som därtill måste erkännas vara från ekonomiskt synnerligen vederhäftigt håll. Det är Berlins handelskammares årsberättelse för 1912 — och den besjålas icke af samma optimism som utmärker våra ministrar.

320

Först framhålles i nämnda berättelse, att Balkankriget haft ett mer eller mindre menligt inflytande på så godt som alla europeiska länders affärslif. »Det är» — heter det — »karaktäristiskt för internationella förvecklingar att deras skadliga inverkan tilltager med längden af deras fortbestånd. Om därför Balkankrisen ej

325 finner en snar lösning, så komma äfven sådana länder, som eljest inom sig äga nog krafter att möta svårigheter från utlandet, att kännbart beröras af den politiska situationen, som skapar osäkerhet och förlamar all företagsamhet». — Detta uttalande måste väl också väga något för vår regering, eftersom den ansett läget så allvarligt, att den därför vidtagit alldeles exceptionella åtgärder genom

330 betydande anvisningar på det s. k. mindre kreditivet, genom utrustningar af örlogsfartyg, kvarhållande i tjänst af sjöbeväringen utöfver lagstadgad tjänstgöringstid o. s. v.

Emellertid, äfven om den svårartade Balkankrisen skulle kunna afvecklas utan

335 världsfredens störande, finner handelskammaren i Berlin för den närmaste framtidens ekonomiska utveckling de ogynnsamma faktorerna betydligt påtagligare än de gynnsamma, om hvilka senare det heter att de »endast baseras på antaganden». Det erinras om att under senaste kvartalet 1912 framträdde såsom hotande moln ej blott den allmänna osäkerhet, som föddes af den

340 politiska situationen, utan äfven svårigheter på penningemarknaden och höga lifsmedelspris. Med dessa faktorer måste man — heter det — ännu någon tid räkna, äfven om man ej kan förutse, hur långt de komma att sträcka sina

verkningar. Det är framför allt penningmarknaden som väcker de största
345 bekymren, men det framhålles tillika, att man inte heller har att för den
närmaste framtiden påräkna någon genomgripande lättnad på
lifsmedelsmarknaden. »Alla industrigrenar, som företrädesvis räkna sin
kundkrets bland medelklassen och arbetarebefolkningen, torde därför tills
vidare ej kunna hoppas på någon ökad afsättning af sina alster».

350

Alldeles samma förhållanden som här beröras göra sig också gällande i vårt land.
De höga lifsmedelsprisen känna äfven vi och de höga räntorna få vi nog dragas
med rätt länge. Ett uppsving i näringslifvet hänger emellertid icke minst på huru
förhållandena gestalta sig på arbetsmarknaden. År 1912 var Tyskland på det
355 hela taget tämligen förskonadt från strejker och lockouter, men
handelskammaren i Berlin anser det mer än tvifvelaktigt, om detta blir
händelsen äfven i år. Kammaren erinrar i detta fall att viktiga kollektivaftal,
särdeles inom byggnads- och träindustrien, utlöpa nu på våren. Med bekymmer
motser man på många håll de menliga följder, som eventuella arbetskonflikter
360 kunna medföra. Här kan man tillägga, att äfven hvad vårt land beträffar året
1912 var ovanligt förskonadt från arbetskonflikter. Om framtiden är ej lätt att
uttala sig men det kan erinras att för en så omfattande näringsgren som
verkstadsindustrien gällande aftal utlöpa med innevarande års slut. Den ofta
åberopade tyska berättelsen har som motvikt till de många ogynsamma
365 faktorerna egentligen endast att ställa förhoppningarna att den inhemska
konsumtionen skall bevara samma kraft som den visat under det gångna året.
Man har undersökt förhållandena och funnit, att ehuru exporten under 1912
afsevärdt stigit, så har dock lejonparten af den stegrade omsättningen fallit på
den inhemska konsumtionen. Då någon öfverproduktion icke ägt rum, hyser
370 man äfven för 1913 förhoppningar om en normal afsättning inom landet.
Slutomdömet är emellertid att *de allmänna utsikterna för innevarande år
mana till försiktighet.*

Huru mycket ha vi ej att lära af denna årsberättelse? Nästan allt hvad där säges
375 äger tillämpning äfven hos oss. Därför är det äfven här en plikt att mana till
försiktighet men det är inte den uppfattningen som gjort sig gällande vid
uppgörandet af årets statsverksproposition. De sangviniska
inkomstberäkningarna äro ingalunda försvarade med blotta förhoppningar om
att det hela ej skall bli så farligt. Äfven om framtiden komme att visa, att de
380 höjda inkomstberäkningarna hölle streck, vore åtgärden beträffande dem ej
försvarad, ty det är — som sades — en verklig plikt att på detta område

ådagalägga försiktighet. Vår ekonomiska ställning är för visso så god, att den ej skulle lida allvarigare men af att för ett år några millioner finge tagas ur
385 statsverkets kassafond, men det är själfva systemet som ingifver oro. Den
optimism, som gärna vill lysa med att inga nya skatter behöfvas fast man
väsentligen ökar utgifterna, kan i längden bli farlig nog. Inte vinner den heller
på sådana åtgärder som att balansera till framtiden utgifter, gjorda på grund af
den närvarande politiska situationen, detta i den ljusa men för en konungens
390 rådgifvare kanske ändå väl naiva förhoppningen om att sådana där politiska
kristider väl icke kunna i medeltal återkomma oftare än hvart fjärde eller femte
år.

395

Jag har något talat om den nuvarande regeringens ställning till vår statsekonomi och dess framtid. Det finnes många skäl att från samma synpunkt betrakta vänsterpartierna i riksdagen, detta så mycket hellre som man på hithörande områden kan inom vår vänsterpress få se minst sagdt underliga framställningar.
400 Gäller det att mot riksdagens högerpartier utslunga beskyllningar för
»millionrullning», då kan man konstn att skrufva siffrorna i höjden. När det t. ex. från högerhåll inom riksdagen föreslagits att man — i namn af en verkligt sund och god ekonomi — borde snarast möjligt täcka de anvisningar, som den nuvarande *regeringen* gjort på det s. k. mindre kreditivet, då har en stor
405 vänstertidning haft panna att uppföra detta på kontot för *högerns*
»millionrullning»! Det är politisk cynism af bra groft slag. Den fick emellertid genast värdig fortsättning vid tal om vänsterpartiets anslagsmotioner i riksdagen. Visserligen bar den liberale grefve *Raoul Hamilton* kommit med en motion om öfver 4 mill. kr. i ökad t anslag till folkskolorna och 1 ¼ mill. kr. i
410 väganslag, men detta förklarades af tidningen i fråga vara allenast en »välment men billig demonstration»! Med andra ord dessa motioner framställdes såsom icke menade på allvar, utan närmast tillkomna för skens skull. Det är ju möjligt att så är, men det bör då erinras, att löften som *gifvas* utan allvar kanske *tagas* på allvar — och då kommer en dag då de måste infrias.

415

Till samma underliga sätt att läsa i motionsfloden hör att man låtsas icke märka sådana vänstermotioner, som syfta till vidtgående statsutgifter, så snart för ögonblicket intet bestämdt belopp äskas. Jag skall som ett typiskt exempel erinra om redaktör *Hellbergs* från Karlstad motion om skrifvelse till regeringen
420 rörande statsbidrag till samlingslokaler på landsbygden. Då förra året en

liknande motion förelåg inom Andra kammaren, uppträdde där en liberal ledamot af statsutskottet, hr Olsson i Fläsbro, och räknade ut, att det föreliggande förslaget skulle i första taget medföra en statsutgift på 10 mill. kronor, tilläggande: »ett i sanning trefligt framtidsperspektiv, skulle jag vilja säga, åtminstone för alla dem, som under höstens valrörelse talade så obegripligt vackert om sträng sparsamhet med statens medel». Tal. framhöll vidare ' sakens »oberäkneliga konsekvenser» och vädjade till kammaren att visa, »att om också en stor del af kammarens forna män äro borta, så är likväl den gamla Andra kammarens sunda förnuft kvar». Han vädjade emellertid förgäfvets. Kammaren beslöt en skrifvelse i motionens riktning och det fick bli Första kammaren som genom afslag på motionen räddade det sunda förnuftet. Motionen har som nämndt kommit tillbaka i år. Det förefaller mig som om man här hade synnerligen belysande uttryck för, hvilka kraf man från vänsterhåll i framtiden kommer att ställa på statens kassa — och på skattedragarne.

Det finnes emellertid motioner af om möjligt ännu mera äfventyrlig beskaffenhet än den nyss omnämnda. Jag tänker särskildt på de många obetänksamma förslagen att i stor utsträckning upprifva nu gällande tullsystem. Vårt näringslif har under senaste årtiondena utvecklats sig på ett synnerligen glädjande sätt. Medan 1904 värdet af importen med 164 mill. kr. öfversteg värdet af exporten och samma siffra för åren 1900—09 i medeltal utgjorde 133 mill. kr., närma vi oss nu starkt jämviktsläget. Siffrorna i kronor från förra året föreligga ej ännu, men en granskning af kvantitetssiffrorna ger vid handen, att vi nu icke kunna vara långt från jämviktsläget. Denna gynnsamma utveckling af vårt näringslif borde ha något att säga oss. Särskildt nu, då vi stå inför stora sociala beslut, hvilkas ekonomiska tyngd i sista hand faller på näringslifvet, borde vi vara aktsamma därom. En fara ligger i den långt drifna benägenheten att för den enskildes frihet på snart sagdt alla områden skapa tvångströjor af olika slag. En annan och icke mindre fara ligger i en politik som föder osäkerhet beträffande olika näringsgrenars förutsättningar. I detta samband tänker jag på den långa raden motioner om rubbningar i stor skala af det nuvarande tullsystemet. Jag är alldeles viss därom, att mina betänksamheter i det fallet delas inte bara af dem, som under den stora tullstridens dagar stodo inom skyddsvännernas led. Hvad näringslifvet icke minst behöfver är känsla af säkerhet, men alldeles motsatsen uppstår, om vi nu åter riksdag efter riksdag skola rifva upp tullstriderna. Den märkligaste af de många tullmotionerna vid årets riksdag är onekligen den socialdemokratiska partimotionen, som helt schablonmässigt föreslår tullarnas nedsättning med 10 proc, utefter hela linjen,

detta som en begynnande afskrifning. Det är i sanning ett sätt att taga på näringslivets angelägenheter, som är ägnadt att framkalla verklig oro. Och denna motion är nog inte meningen bara som »en välment men billig demonstration» — såsom ju påståtts vara fallet med den förut omnämnda liberala motionen.

Mina herrar! Förvarsfrågan är ett spørsmål, som jag i detta sammanhang egentligen ej ämnat bringa på tal, men jag har en särskild anledning att göra det och jag är förvissad därom att i en samling fosterlandsälskande män denna angelägenhet aldrig skall anses vara ur vägen att tala om. Det skall dock bli helt kort.

Som Ni alla veta arbeta för närvarande fyra af regeringen tillsatta beredningar på denna frågas lösning; ingen aktiv militär har fått plats i beredningarna. Om arbetet känner man ej mycket. Det utlofvades på förhand att utredningen skulle bli snabb. Nu lär man emellertid med visshet kunna säga, att något genomgående förslag på grund af denna utredning kommer hvarken till 1913 eller 1914 års riksdag. Under tiden inskränker sig regeringen till att som det heter ställa sig på status-quo-ståndpunkten, som emellertid på viktiga områden så tillämpas att det innebär ett rent försummande på oförlåtligt sätt af en betydelsefull materiels vidmakthållande.

Inför riksdagen utlägges denna politik såsom en förtjänstfull sparsamhet, men inom sig känna de ansvarige männen nog en helt annan känsla, som särskildt gör sig gällande, då yttre omständigheter göra det för dem nödvändigt att närmare undersöka huru det är bestämdt i ena eller andra afseendet. Den oro som vid dylika tillfällen strömmar fram öfver landet, kunna de ej undgå att kännbart beröras af. Då vidtager man en del tillfälliga åtgärder, pekar sedan på dem såsom bevis för verkligt nit om vårt oberoende — och söker i öfrigt välta ansvaret från sig på andra.

Så slungas från vänsterhåll ut frasen om att den nuvarande regeringen gjort mera för att sätta armé och flotta i stridbart skick än den föregående regeringen gjorde under en hel o-årsperiod, — med andra ord man skulle förut ha försummat stridsberedskapen. Ett stridssätt, som så ställer förhållandena på hufvudet, tarfvar ett bemötande, så mycket hellre som ryktet vet förkunna att en hel

500 kampanj skall sättas i gång i nu angifven riktning.

Det finnes dock protokoll från vår riksdags förhandlingar och de vittna om, blad efter blad, huru vänstern gjort motstånd mot olika förslag till försvarsberedskapens stärkande. Låt mig erinra om huru 1901 års härordning tillkom, låt mig påminna om hvad senare passerat vid frågor om anslag till krigsfartygsmateriel, till fälthaubitser o. s. v. Vid en tidpunkt var förhållandet; annorlunda, då spårade man en ganska stark försvarsvänlighet på ledande liberalt håll, men det var år 1906, då vi hade en liberal regering. Efter dess tillbakaträdande märker man det gamla, motståndet på den ena punkten efter 510 den andra. Detta motstånd nådde sin höjdpunkt, då de liberala ledamöterna inom den förra försvarskommittén i juli 1910 utträdde ur denna och därmed vägrade att ingå i pröfning af alla de olika förslag som förelågo inom nämnda kommitté, — detta ehuru de måst ha varit fullt medvetna om att deras tillvägagångssätt skulle för lång tid framåt fördröja lösningen af viktiga frågor 515 för vår försvarsberedskap. Jag sade nyss att vänstermotståndet nådde sin höjdpunkt 1910, men kanske ändå att denna får förläggas till dec. 1911, ty genom inställandet af pansarbåtsbygget markeras väl från ledande liberalt håll den största försvarsovilja. Det har till försvar för åtgärden anförts att det tager så lång tid att bygga en pansarbåt, att den ännu på länge ej vore färdig, om också 520 byggandet genast satts i gång. Men äfven om regeringen skulle godtaga finansministerns funderingar om orostider högst hvar fjärde eller femte år, kunde väl detta ej motivera uppskof med byggandet under flere år.

Åh nej; klandret från vänsterhåll mot att föregående högerregeringar försummat 525 vårt försvar får nog rättare sättas under den rubriken: »Hvad vänstern hindrat högerregeringarna att göra». Vänsterregeringarna ha däremot — både 1906 och 1912 — i försvarsfrågor fått högerens hjälp, så att de kunnat, mot egna meningsfränder och allierade, i vissa afseenden stärka vår försvarsberedskap. De kunna också räkna på sådan hjälp för framtiden, ty lika visst som vår långa 530 riksdagshistoria till så väsentlig del fylles af historien om vänstermotstånd vid frågor om landets försvar, lika visst hoppas jag, att riksdagens högerpartier skola, under kommande dagar liksom under förflutna, känna sin plikt gent emot ett älskadt fosterland. *Vi* skola icke vara försvarsvänner *med villkor* att vi få sitta vid makten, utan vi skola vara det därför att Sverige alltid och under alla 535 förhållanden är oss kärt.

540 Nu till sist upprepar jag min maning till enhvar bland eder: *fullgör på valdagen*
din medborgareplikt! Eller ännu hellre: börja nu omedelbart att fullgöra din
medborgareplikt beträffande det viktiga val, som inom kort förestår! Det är icke
nog med att plikttroget infinna sig vid valurnan, — mångfaldigt mera kan och
545 bör göras förut genom verkligt intresse och offervilligt arbete under den tid som
vi ännu ha på oss intill valet. Våra meningsfränder gjorde förra året en
synnerligen duktig framryckning; denna kommer säkert att i år mäktigt sporra
de andra partierna, — det vore en skam för oss, om den icke i främsta rummet
gåfve ökad mod och kraftigare vilja åt oss *själfva!*

550

Källa

<div>Hämtat från Föredrag i Stockholm den 10 febr. 1913, Arvid Lindman, Nya tryckeri-
aktiebolaget (1913). S. 1-16. </div>

Taggar

Moderaterna, Politiska tal

555

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/arvid-lindman-foredrag-i-stockholm-1913>

560

565

570

575